Trudności szkolne nowo przybyłych uczniów z Ukrainy.

Przyjęcie do szkoły uczniów, którzy wcześniej kształcili się za granicą stanowi wyzwanie dla wszystkich nauczycieli. Szczególnie w sytuacji, gdy są to dzieci zmuszone do opuszczenia swojego kraju ze względu na grożące im tam niebezpieczeństwo, tak jak ma to miejsce w przypadku uchodźców z Ukrainy. Obecnie coraz więcej ukraińskich dzieci zaczyna kontynuować swoją naukę, dołączając do istniejących już oddziałów klasowych w polskich szkołach, co zwykle wiąże się z występowaniem u nich trudności w wielu sferach: emocjonalno – społecznej, kontaktów z rówieśnikami czy z osobami dorosłymi, a także w sferze umiejętności szkolnych. Wśród niech wymienić można m.in.:

- barierę językową (brak lub niedostateczna znajomość języka polskiego):
  - utrudniającą nawiązywanie kontaktów społecznych,
  - utrudniającą nawiązywanie relacji z rówieśnikami,
  - powodującą problemy z przyswajaniem wiedzy; wpływającą na efekty kształcenia,
  - utrudniającą rozumienie instrukcji, wskazówek, co jest przeszkodą np. w zgłaszaniu trudności czy w poszukiwaniu pomocy,
- możliwe zaburzenia poznawcze, emocjonalne wynikające z traumatycznych przeżyć oraz konieczności odnalezienia się w nowym środowisku,
- bezsilność wynikająca z braku poczucia stabilności życiowej, ograniczonego wpływu na swoją obecną sytuację życiową,
- poczucie osamotnienia, zagubienia w nowym środowisku,
- możliwość wzmożonego napięcia emocjonalnego, nadpobudliwość czy możliwość wystąpienia zachowań agresywnych,
- barierę kulturową i wynikające z niej normy i zwyczaje,
- możliwe odmienne postawy wobec nauczycieli wynikające z systemu edukacji i tradycji,
- możliwy brak akceptacji ze strony rówieśników, brak tolerancji w stosunku do pochodzenia, obcych zwyczajów,

- różnice w poziomie wiedzy i umiejętności szkolnych wynikające z odmiennej organizacji oraz wymagań edukacyjnych w różnych systemach (brak kompatybilności między systemami edukacyjnymi),
- trudności z rozumieniem poleceń, tekstów pisanych w języku polskim,
- brak odpowiednich podręczników,
- brak motywacji do nauki mogący wynikać np. z nagłej zmiany sytuacji życiowej rodziny, poczucia zagrożenia, bezradności, trudności bytowych, bariery językowej.

Dlatego też są to uczniowie, których można traktować podobnie, jak uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W celu ułatwienia nowo przybyłym uczniom z Ukrainy nauki i funkcjonowania w polskiej szkole wskazane jest:

- przygotowanie uczniów z danej klasy na pojawienie się nowego ucznia w klasie, zwrócenie uwagi na jego potrzeby, w tym potrzebę bezpieczeństwa emocjonalnego oraz brak znajomości lub słabą znajomość języka polskiego,
- oprowadzenie ucznia po szkole przez wychowawcę, zwrócenie uwagi na oznaczenia klas lekcyjnych i innych pomieszczeń, zapoznanie go z najważniejszymi osobami w szkole, co może być istotne w przypadku problemów z nawiązaniem komunikacji werbalnej,
- wyznaczenie opiekuna („przewodnika"), który będzie wspierał nowego ucznia w nowych dla niego okolicznościach, ułatwi wdrożenie się w funkcjonowanie szkoły,
- zachęcenie klasy do stworzenia systemu komunikowania się z uczniem niemówiącym po polsku lub posługującym się tym językiem w niewystarczającym stopniu,
- uznanie za priorytet wsparcie ucznia w zakresie zdrowia psychicznego i umiejętności społecznych,
- wykorzystywanie lekcji muzyki, plastyki czy wychowania fizycznego jako kluczowych w procesie przepracowania traumy,
- włączanie w treści nauczania tematów dotyczących wielokulturowości, emigracji, tolerancji,
- kontaktowanie się z uczniem także poza klasą w bezpiecznym dla niego środowisku,
- zorganizowanie – w miarę możliwości – oddziału przygotowawczego ułatwiającego uczniowi łagodniejsze wejście w polski system edukacyjny,
- bezpłatna nauka języka polskiego w formie dodatkowych zajęć lekcyjnych z języka polskiego,
- objęcie pomocą psychologiczno – pedagogiczną, w tym zajęciami wyrównawczymi,
- zatrudnienie – w miarę możliwości – asystenta nauczyciela (pomocy nauczyciela), tj. osoby, która posługuje się językiem ukraińskim i pełni funkcję tłumacza oraz ułatwia dziecku integrację w środowisku szkolnym,

- postaranie się - jeżeli jest to możliwe - aby uczeń miał dostęp do materiałów w języku rodzimym lub zrozumiałym dla siebie (będzie to bardzo pomocne szczególnie na początku edukacji); nawiązanie kontaktu z odpowiednimi instytucjami, takimi jak: ambasada, uczelnie, fundacje,
- zadbanie o ścisłą współpracę zespołu nauczycieli (wychowawcy, nauczycieli przedmiotów i nauczyciela języka polskiego jako obcego) pracujących z uczniem,
- adaptacja treści kształcenia do możliwości i potrzeb ucznia; rozpoczynanie od rzeczy prostych i możliwych do zrobienia przez dziecko,
- ustalenie z każdego przedmiotu zakresu wymagań, dostosowanych do stopnia znajomości języka polskiego (stosowanie wykresów, grafów, map) oraz posługiwanie się językiem instrukcji przy formułowaniu poleceń (jasne i krótkie komunikaty),
- obniżenie wymagań i skupienie się na postępach edukacyjnych,
- przygotowywanie krótkich, jasnych i prostych streszczeń tekstów, dostosowując je do poziomu znajomości języka polskiego przez ucznia,
- uwzględnianie wolniejszego tempa pracy podczas planowania zajęć, a w razie potrzeby zmniejszenie liczby ćwiczeń/zadań do wykonania przez ucznia,
- stosowanie języka instrukcji – krótki, prosty, jasny komunikat oraz krótkie pytania,
- wykorzystywanie pomocy dydaktycznych ułatwiających uczniowi opanowanie materiału; pomocy wizualnych, obrazków i przedmiotów, tak aby pomóc uczniowi zrozumieć wypowiedź ustną,
- pamiętanie o używaniu gestów, pokazywaniu czynności, mimice i wykorzystaniu tonu głosu w celu ułatwienia zrozumienia w języku polskim,
- umożliwienie korzystania podczas lekcji z translatorów, ze słownika dwujęzycznego,
- różnicowanie form weryfikowania wiedzy; zastosowanie oddzielnych kryteriów ocen pracy ucznia cudzoziemskiego,
- akceptowanie i chwalenie każdej prawidłowej odpowiedzi ucznia (nawet jednowyrazowej, czy nie do końca poprawnej gramatycznie), tj. nie przywiązywanie zbyt wielkiej wagi do poprawności językowej jego wypowiedzi, ponieważ ciągłe poprawianie może stać się przyczyną stresu, a w efekcie spowodować blokadę komunikacyjną między nauczycielem a uczniem,
- stosowanie innych kryteriów oceniania poprawności językowej w wypowiedziach pisemnych,
- pozwolenie uczniowi na zadawanie pytań pomocniczych,
- systematyczne monitorowanie procesu kształcenia i przekazywanie uczniowi informacji zwrotnej,

- uwzględnianie, że często problemem dla ucznia może być właśnie zrozumienie polecenia, a nie brak wiedzy, czy umiejętności,
- umożliwienie bezpłatnego dostępu oraz zachęcanie do korzystania z platform edukacyjnych (np. Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej, Squla),
- dostosowanie pracy domowej do umiejętności i możliwości ucznia,
- traktowanie takiego ucznia jak pełnoprawnego uczestnika zajęć; włączanie do pracy w grupie i dostosowanie instrukcji do jego językowych umiejętności; nie pomijanie go, angażowanie w życie klasy,
- dostrzeganie mocnych stron i wykorzystywanie ich do kształtowania poczucia własnej wartości,
- chwalenie każdego sukcesu i postępu ucznia, dostrzeganie małych osiągnięć, w szczególności w odniesieniu do postępów związanych z opanowywaniem nowego dla niego języka,
- zachęcanie ucznia do udziału w życiu rówieśniczym, do udziału w zajęciach pozalekcyjnych i kołach zainteresowań,
- angażowanie innych uczniów w pomoc koleżeńską w klasie, po lekcjach, podczas zajęć świetlicowych, co służy także ich integracji,
- angażowanie rodziców ucznia (jeżeli są na to gotowi) do różnych szkolnych przedsięwzięć, integrując w ten sposób także rodziców.

Opracowanie:

mgr K. Kempa
mgr A. Świerczyńska
mgr E. Włodarska